

Foreløpig Erklaring

den 35

117555

Vedrørende 7. april.

Den 7. april 1940 deltok jeg for første gang i et såkaldt rådmøte i H. S. Opland fylke, hvor jeg bor hjemme, var dengang uten fylkesfører og partiarbeidet i fylket ble ledet av et såkaldt arbeidsutvalg hvor jeg var medlem. Det var i denne egenskap jeg sammen med Einar Nyvertsen, også fra Gjøvik, var innkaldt til møtet.

Møtet var et ordinært rådmøte som var innkaldt, jeg tror med en ukes varsel. Slike rådmøter ble holdt visstnok med kvartals mellomrum. På møtet ble som vanlig først avgitt rapporter fra de forskjellige fylkesområder. Quisling redgjorde for den etter hans mening kritiske situasjon. Innholdet av hans redogjørelse var oss i det vesentlige kjent fra hans siste artikler i Fritt Folk. Den gikk ut på å framstille den alvorlige situasjon vårt land var i og at vi, som han skrev 30 april (?) "nårsomhelst kunne vente inngrep (fra vestmaktene) i våre territorialfarvann. Han mente det norske folk som følge herav kunne bli stillet på en alvorlig prøve og påpekte i denne forbindelse at tiden framover kanskje ville stille særlig sterke krav til NS som bærer av en nasjonal og bevisst nøytralitetspolitikk. Det har vært hevdet at Q. måtte være underrettet om tyskernes forestående aksjon. Det framkom imidlertid på rådmøtet intet som tydet på dette. Tvertimot. Av rent ytre ting som tale i mot dette var f.eks. at professor Skancke, som den 9. april ble oppstillet på Q.s regjeringsliste var tilstede på møtet men umiddelbart etter returnerte til Trondheim og dermed var utenfor rekkevidde da Q. hadde bruk for ham. Likeledes var Gulbrand Lunde i Oslo 7. april, det gjaldt visstnok et foredrag av faglig art, og returnerte også tilbake til Stavanger slik at heller ikke han rakk fram til Oslo etter sin oppnevning. Jonas Lie befandt seg i Nord-Norge og major Hvosløf i Finland, begge således langt utenfor rekkevidde og Q.s regjeringsdannelse virket i alt helt uforberedt, hva også det funne manuskript til hans radiotale den 9. med all ønskelig tydelighet viser.

Jeg returnerte til Gjøvik den 7. om aftenen.

Vedrørende 9. april.

Tidlig om morgenen, umiddelbart etter at kringkastingen hadde brakt meldingen om at tyske krigsskip var under innseiling i Oslofjorden, gjorde jeg bilen min klar så fort som mulig og reiste alene inn til Oslo for å "evakuere" min bestefar som bodde der (Cort Adelers gate 20.) Jeg hjalp ham å pakke det nødvendige og var overhodet ikke i forbindelse med andre de ca 1½ timene før vi ved 12.30 tiden reiste ut av byen igjen. Vi kom til Gjøvik antagelig ved 16-tiden. Den rapport som foreligger fra en av luftvernssentralens mannsskaper på Gjøvik hvorav framgår at jeg skulde ha vært der om foremiddagen den 9. er således helt ukorrekt.

Om ettermiddagen gikk diskusjonen livlig på vår stuekafe. Krig eller ikke? Jeg mente at det vel var utenkelig med noen mobilisering her slikt vårt forevar var stilt og etter at tyskerne var i besiddelse av de viktigste strategiske posisjoner i landet. Særlig drøftet jeg saken med min beste venn (Eistein Berg Hansen) og tilslutt ble vi enige om at han skulde gå opp på politikkammeret å undersøke om det var kommet noen mob.ordre. Jeg antar klokken da var ca. 18.- Han kom tilbake og kunne fortelle at noen ordre ikke var kommet. Like etter ble det kunngjort i radio at major Quisling vilde tale om en stund. Det gikk da som en løpeld over hele byen. Hør på radio kl. 18.30 (?). Etter at Q. hadde talt hadde jeg inntrykk av at noen var beroliget og andre i villrede. Regjeringen lot til å være en samlingsregjering. Den hadde gode navn og også navn utenfor NS og det forekom meg helt usannsynlig at den videre utvikling ikke skulde kunne foregå i ro.

Litt før kl. 19.30 fikk jeg på cafeen ordre om å melde meg "stats-11" Oslo og gikk ned på mitt kontor for å ringe. Det var Fuglesang som ringte fra Continental og ba meg ta med et par mann og komme inn til byen samme kveld. Jeg var da sammen med Per Hasselknippe og han ble min ene ledsager mens Karsten Lorange som jeg traff utenfor like etter, ble den annen. Jeg dro straks hjem for å ta med det nødvendige nattey og toalettsaker og ga meg ikke engang tid til å se oppom min forlovede før jeg reiste. Jeg antok da at det høyden droiet seg

om et fravær på et par dager for å bli satt inn i situasjonen og motta instruksjoner for partiarbeidet under de nye forhold. Dette ga jeg også uttrykk for overfor Finn Thrana som jeg traff i farten. Da vi kom inn på om det kunne tenkes noen uroligheter i forbindelse med det som var hendt var vi enige om at det vel neppe kunne bli, og at politiet, eventuelt ved hjelp av skytterlagets medlemmer vel måtte klare å opprettholde ro og orden i byen.

Jeg er blitt foreholdt at jeg skulde ha gitt en anmodning eller sogar en ordre til den stedlige luftvernssentral. Jeg har tidligere forklart at dette er helt utenfor min erindring, og at den eneste jeg kjendte der var Erlend Rygh og at det eneste som kunne tenkes var at jeg hadde vekslet noen ord med ham på vei ut av byen. Senere er jeg blitt forelagt vitneforklaringer idenne sak som er i den grad misvisende at de krever en nærmere redegjørelse.

Det er nevnt i noen av disse forklaringer at NS hadde kontor i den samme bygning som luftvernssentralen. Dette er helt uriktig. NS hadde ikke noe kontor på Gjøvik dengang. Det som det antagelig siktes til er Sverre Tiedemann Ruuds forretning. Ruud var dengang ikke medlem av NS men Bjørn Fstring var ansatt på hans kontor. Bjørn Fstring var imidlertid i k k e på Gjøvik på den tid. Han var innkaldt til nøytralitetsvakt og jeg tror han befandt seg på Trandum. Når det derfor i en av forklaringene nevnes at F. skulde ha fulgt meg til en angivelig samtale med Rygh er dette helt uriktig og viser bare hvor lite vekt en kan legge på disse forklaringer (jfr. den tidligere nevnte forklaring som tid fester min angivelige samtale med Rygh til om formiddagen da jeg bevislig befandt meg i Oslo.)

Om jeg har snakket med Rygh før Q.s tale og bedt ham lytte på Oslo er dette forståddt ikke underlig. All den stund talen ble annonsert i radio flere ganger før den ble holdt. At jeg i den angivelige samtale med Rygh skal ha brukt et truende sprog er meg som tidligere nevnt helt ukjent, som selve samtalen er det, men også uforståelig og usannsynlig. Rygh og jeg var kjendte, selv om vi ikke hadde daglig omgang, men vi var kontornaboer og det hersket det beste forhold mellom oss så noe truende sprog fra min side overfor ham vilde ha vært helt utenkelig.

Av forklaringene framgår også at man fryktet at "nazistene" var bevapnet. Vi få som det her kunne være tale om, som virkelig var aktive NS medlemmer, høyden 7-8-stykker, var u t e n våpen. Jeg hadde således heller ingen slik bakgrunn for å benytte "truende sprog". Rygh selv kan da heller ikke huske at jeg har framkommet med trusler men at min opptreden skulde ha vært brysk og i seg selv truende. At Rygh da, umiddelbart etter sin angivelige samtale med meg, skulde ha fortalt på luftvernssentralen at jeg hadde truet, sogar med skarpt, som det framgår av enkelte av de nevnte vitneforklaringer må da stå for hans egen regning men forekommer meg, med mitt kjennskap til Rygh, helt usannsynlig. Jeg har ingen annen forklaring på det hele enn at en fjær her er blitt til mange hans som følge av den nervøse og overopphetede stemning som hersket i de dagene og særlig i disse hektiske timene.

Jeg tror forøvrig det vil kunne føres vitner på at min opptreden og mitt veser nettopp i k k e er b r y s k.

Tjenesteforhold.

På generalsekretær Fuglesangs anmodning begyndte jeg å arbeide i partiets propagandaavdeling sommeren 1940 med alminnelig forefallende propagandaarbeid. En av de siste dagene før 25. september 1940 ble jeg av Fuglesang og Gulbrund Lunde bedt om å frstå den kontormessige ledelse av avdelingen med Lunde som sjef. Lunde hadde da overtatt sin tidligere stilling som partiets propagandaleder (Rikspropagandasjef). Benevnelsen for den stilling jeg fikk var avdelingsleder, men jeg ble ikke utnevnt som sådan før i 1943-44. I denne stilling fungerte jeg til 15 april 1945. 4. november 1941 ble jeg konstituert som byråsjef i Kulturdepartementets propagandaavdeling og hadde fra det tidspunkt av og til min fratrede lønn som statstjenestemann. Noen bestemt lønn hadde jeg inntil da ikke hatt av partiet men mitt arbeide hadde så langt fra å innbringe meg noen fortjenste bare betydd personlige utlegg. 1. juli 1942 ble jeg konstituert ekspedisjonssjef i den ovennevnte avdeling. Mitt tjenesteforhold var da at jeg hadde den kontormessige ledelse av både statens og partiets propagandaavdelinger med Lunde, i egenskap av minister og

*skjennet
Lund*

Rikspropagandasjef, som overordnet. Det samme tjenesteforhold ble oppretholdt også etter Lundes død. Fuglesang overtok da som kjendt departementet og for å beholde personalunionen i den øverste propagandaledning ble partiets propagandaavdeling lagt under generalsekretariatet, som Fuglesang framdeles ledet. Fuglesang etterfulgte således faktisk Lunde også som Rikspropagandasjef selv om han ikke fikk denne benevnelse all den stund partiets propagandaavdeling ved den nevnte ordning var opphørt som selvstendig hovedavdeling i partiet. Jeg fikk etterhånden faktisk nok et overordnet ledd såvel i partiet som statens sektor, idet generalsekretariatets stasleder organisasjonsmessig også var min overordnede likesom ekspedisjonssjef Viig i Kulturdepartementet ble oppnevnt som ministerens daglige stedfortreder der. Viig ble forøvrig som følge av dette beordret til midlertidig å bestyre propagandaavdelingene etter min fratrede den 15. april 1945.

Benevnelsen "Rikspropagandaleder" som enkelte aviser av og til benyttet om meg er som det vil framgå av ovenstående, derfor noe misvisende og ikke å forveksle med "Rikspropagandasjef" som var Lundes benevnelse og kjennetegnet en suveren stilling innen propagandaorganisasjonen. Benevnelsen Rikspropagandaleder var da heller ingen godkjendt benevnelse innen partiet men en tittel som opprinnelig må stå for avisenes egen regning. *Milner! Riksdag*

Artikler og foredrag.

I embets medfør har jeg selvsagt i årenes løp skrevet en rekke artikler og foredrag. Røyktlig å si hvor mange er meg helt umulig. En annen di skrevne artikler er neppe så mange, jeg antar 20-30. Hva foredrag angår må en skjelve mellom taler på offentlige møter (politiske), taler av mer festpreget art (som talen for Trygve Gran i 1944), taler på lagmøter i NS og taler av instruktiv art for lukkede NS-forsamlinger (tillitsmenn). Det som vel her er av hovedinteresse er de offentlige foredrag. Jeg skulde anta antallet av dem ligge noe høyere enn artiklene, antagelig 25-30. Jeg vil her tilføye at jeg som alle partiets talere i mine politiske taler var innholdsmessig bunnset av de retninglinjer for talervirksomhet (talerinstruks) som med jevne mellomromm utgikk fra den øverste propagandaledning. *Konferanse, 12. januar 1945, 12. febr.*

Verving.

Verveartikler eller -foredrag for fronttjeneste kan jeg ikke erindre at jeg har skrevet eller holdt. Verving av frivillige til fronttjeneste lå utenfor propagandaavdelingens område og foretokes vesentlig fra angjeldende tyske tjenestekontor. Vervingen av medlemmer var i henhold til instruks underlagt partiets organisasjonsavdeling.

Bidrag til NS institusjoner.

Av egne penger kan jeg ikke erindre å ha gitt noe bidrag til Frontkjemperkontoret. I begynnelsen av 1945 mottok jeg fra M.O. Blomstrud, Bombas en sjekk på kr. 750.- som erkjennelse for en tjeneste jeg hadde forsøkt å gjøre ham, med beskjed om at jeg kunne bruke pengene som jeg vilde. Jeg oversendte hele sjekken til Frontkjemperkontoret og forklarte korter sammenhengen telefonisk. Bidrag til andre NS institusjoner har ikke vært aktuelt.

Rapporter.

Propagandaavdelingen mottok stadig rapporter fra sine for kjellige propagandatillitsmenn landet rundt. Fra tid til annen fandtes ting i disse rapportene som ikke direkte angikk propagandaavdelingen og som jeg automatisk oversendte de parti- eller statskontorer der de rettelig hørte hjemme. Utenom disse rapporter hadde også alle partiets talere i henhold til gitt instruks å avgi rapport fra de steder de besøkte med opplysninger om stemningen i og utenfor partiet, spesielle vansker på angjeldende sted o.s.v. I begge ovennevnte tilfeller er det derfor sannsynlig at jeg har ekspedert videre og også selv avgitt rapporter.

Hirdforhold.

I 1938 ble jeg av Quisling og Orrvar søter beordret til midlertidig å fungere som sveltfører i Vest-oppland. Det var på den tid ingen hirdorganisasjon der, og særlig fart i hirdarbeidet ble det heller aldri da det utover bygdene ikke viste seg å være behov for noe ordensvern til bl.a. partiets møter i samme forstand som dette var nødvendig i de større byer og sentra.

Fra 1941 var jeg tilsluttet den såkalte Riksledelsens Hirdsveit (RHS) og uten at jeg da hadde noen kommando ble min sveltførergrad bekreftet ved utnevnelse samme år. RHS ble ledet av Fuglesang og i ca. 1 år fungerte jeg som dens daglige leder under hans kommando. RHS var en hirdsveit utenom de vanlige. Den var ikke tilsluttet hirdstaben eller noe hirdregiment men sto gjennom Fuglesang direkte under Quisling. Den var ingen væpnet avdeling og hadde intet med AF eller HBY å gjøre.

Sveiten kan betegnes som en kontorsveit. Den rekrutterte sine medlemmer fra funksjonærer i Riksledelsen og partiledelser i Oslo og dens oppgaver var uløselig knyttet til Riksledelsen. Dens tjeneste var vakthold i forbindelse med partiets hovedkontorer i Rådhusgaten 17 og ble i okkupasjonsårene utført som nattevakt. Sveiten var som nevnt ubevæpnet. I vaktrummet i Ret. 17 sto to alm. karabiner. I 2ten etg. i samme gård hadde den såkalte "Einsatzstab" kontorer og tyskerne holdt her selv væpnet vakt. Bevæpnet patrulje-tjeneste på gaten utenfor bygningen ble utført av politiet.

Sveiten deltok ikke i aksjoner av noen art hverken alene eller sammen med andre hirdavdelinger og heller ikke i noe våpenkurs. Sveitens medlemmer bar, i motsetning til de såkalte væpnede avdelinger, hele tiden den vanlige b l i hirduniform i tjeneste.

Tre ukers funksjonstid som fylkesfører.

Den 15. april 1945 ble jeg permittert fra min stilling i propagandaledelsen og av Quisling ~~måtte~~ beordret til midlertidig å fungere som fylkesfører i Vestfold.

Det var o.s. ønske at den nye fylkesorganisasjon skulde ha sete på Falkenstein ved Horten. Godset Falkenstein var i 1942 overtatt av Reichskommissariat "på vegne av den tyske stat" og eieren, Lunde Smith, arrestert visstnok for ulovlig radiolytting og våpen. Tyskerne hadde ikke fart pent frem med det gamle godset som vel også forøvrig var noe vanskelig. Tyskerne brukte det til forskjellige av sine formål og hadde forskjellige kontorer der. I begynnelsen av 1945 hadde RK overdratt eiendommen til den norske stat og o. ønsket i forbindelse med opprettelsen av den nye partifylkesorganisasjon at parti skulde overta godset, sette det i forsvarlig stand og søke å drive det opp til hva det engang var.

De korte tre ukene jeg var der gikk med til å installere fylkesorganisasjonen på det nye sted og underkaste hovedbygningen på Falkenstein et grundig oppussings- og reparasjonsarbeid. Santlige parkettgulver ble slipt og nye ta te satt opp i de rom som trengte det. Hele det elektriske ledningsnett ble omlagt da det gamle var under all kritikk og i strid med gjeldende bestemmelser. Tørleggere og taktekkere ble satt i sving. De værste av tyskernes herjinger ble søkt reparert, bl.a. ble en prektig, gammel kleberstensovn hentet fram fra knottfabrikken hvor tyskerne hadde slengt den hen og satt opp igjen på sin plass i storstuen etter å være reparert o.s.v. Jeg tror Lunde Smith kunne rykke inn i hovedbygningen igjen i en langt bedre stand enn den befandt seg da han ble fjernet fra den.

Alt jeg rakk av partiarbeid var et foredrag på et medlemsmøte i Nøtterøy og Tjønn lag. Dessuten ble jeg forelagt en sak som Horten i lengere tid hadde ventet på løsningen av, den såkalte "Barnehjemssak". Jeg bragte denne et skritt nærmere sin løsning ved i henhold til en forordning Quisling hadde gitt om fylkesførernes myndighetsområde, midlertidig å fjerne den person, en advokat, som ifølge sorenskriver Gårders og andres opplysninger sto iveien for dens løsning. Om ønskes kan denne spesielle sak gis en spesifisert forklaring separat.

V. Gjennomføring utstillingen

under arbeidet med utstillingen Norge på Haveland hadde det vært nødvendig å søke opplysninger i samtlige departementer og hos de norske private og halvoffisielle institusjoner og uten hensyn til om de folk vi konfronterte med var NS eller ikke så fikk vi villig alle de opplysninger og den hjelp vi bad om. Det kan nevnes navn på en rekke gode hardmenn som var med å muliggjøre utstillingen og som syntes det var utmerket at vi fikk den. Forholdet er nemlig at et av utstillingens hovedformål var å vise våre tyske venner at Norge alltså ikke var noe tilbaketrukkende husmannsland som de behøvde å spille lærermestre for. Jeg minner om visse tyske uttalelser, visstnok i Deutsche Zeitung, om hva Norge hadde forsett å bygge ut av fosseskraft. Utstillingen viste på en attraktiv måte hvor absolutt lidende Norge var på dette område, trost vårt lille folketall og vår mangel på kapital. Og slik på en rekke felter. Utstillingen søkte å kvitte Norges ansatte overfor tysk fagsskissen og skolemestertaxi, og det har jeg et levende inntrykk av at de forskjellige bransjers menn syntes var utmerket.

Med hensyn til Norge på Haveland så var den i enda sterkere grad myntet på tyskerne. Senator Ottos artikkel vakte jo forferdelse i norske kretser, sikkert ikke minst blandt skipsfartens folk, og utstillingen kom som et direkte svar på artikkelen. Den vist blandt annet hvordan hver nordmann disponerer noe slikt som 1.6 brutto register-tonn, langt mer enn noen stormakt, i absolutte tall langt forut for f.eks. Tyskland. Heller ikke på dette felt var det rene vindig for en liten senator fra Hamburg og spillet den overlagne som skulde henviser Norge til en smule østersjøfart. Utstillingen viste med all tydelighet at den norske sjemann hadde erobret verden havet og at det hverken vilde være flott eller overhodet mulig å stenge ham inne i østersjøen brakkvann.

Ved mange disse utstillinger trengtes det hjelp fra mange flere krefter enn de kunne disponere over, og de hjelp oss villig. Den største reklamebyrå var med å bygge utstillingene, mange andre linte oss gjensander og markillegg, og oss opplysninger o.s.v. Alt uten tvang, - de gjorde det fordi de mente det var riktig. Og det tror jeg også fremdeles at det var slik som situasjonen dengang var.

Med hensyn til Boathjelp utstillingen var det en mindre formidling og utlån av sine oppbygging av den gamle Haveland byggearbeider og dekorasjon ved en kunstner. De to første hadde vi samarbeidet med f.eks. Bok-Bok, Is-Bok-la, Dagfinn Tollefsen og en hel del andre reklame og dekorasjonseksperter. Og derfor har de aldri med en mindre antydning at de hadde noe smert arbeid. Men de ga oss mange penger som det kostet av seg.